

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אברהמים

לפני כבוד השופט אלישי בן יצחק

התובעים:

בנימין גנץ

נגד

הנתבעים:

נדאל אברהמים

פסק דין

בפני מונחת בקשה למתן פסק דין בהיעדר כתב הגנה בהתאם לתקנה 130 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט-2018 (להלן: "**התקסד"א**"). עניינה של התביעה בפיצוי לפי חוק איסור לשון הרע שהנתבע פרסם ברשת חברתית על התובע. בליבת הדברים ייחס הנתבע לתובע מעשה 'בגידה', בשל כך הגיש התובע תביעתו ועתר לפיצוי בשים לב לכפל הפיצוי הקבוע בסעי' 7א(ג) לחוק איסור לשון הרע, תשכ"ה-1965 [להלן: "**חוק איסור לשון הרע**"]. האם ייחוס מעשה "בגידה" במדינה מהווה לשון הרע? ומהו הפיצוי שיש ליתן מקום שהנתבע לא הגיש כתב הגנה.

זוה תורף הדברים הרלוונטיים לעניינו:

1. התובע הינו דמות ציבורית, אישיות שתומתו לחברה הציבורית היא גדולה, לא כאן המקום לפרט את תרומתו לחברה הישראלית אולם אם נציין מקצת מפועלו הרי די לנו שנזכיר כי התובע שימש כרמטכ"ל ה-20 של מדינת ישראל, לאחר פרישתו משירות צבאי הצטרף לפוליטיקה הישראלית, יו"ר מפלגת כחול לבן, ח"כ ולשעבר שר הביטחון.
2. הנתבע הינו אזרח מדינת ישראל, לטענת התובע הנתבע פעיל ברשתות החברתיות.
3. התביעה מתייחסת לפרסום של הנתבע ברשת החברתית פייסבוק, ביום 21.12.2024 הפוסט ארוך והתובע בחר לצטט חלקים ממנו אשר עולים כדי לשון הרע, לצורך הנוחות אביא את הדברים כפי שהתובע בחר לצטט בכתב התביעה:

מזימת הבגידה הגדולה:

האמריקאים, גנץ, היועמשיית, והרצי הם הקושרים.

המזימה של הקושרים היתה לאפשר אירוע חטיפה המוני כדי להפיל את נתניהו ולהכריז על הקמת מדינה פלסטינית. נשמע הזוי? אולי,

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אבראהים

אבל זו היתה התוכנית והיא כמעט קרתה. היינו כפסע בין זה לבין המציאות ולמרבה הזוועה אנחנו עדיין שם. שלא תחשבו שלא... גנץ ואייזנקוט היו המשת"פים של האמריקאים שנשתלו בכוונה בקבינט המלחמה והם היו אלה שהיו אמורים לספק את הסחורה לאמריקאים ולדאוג שביבי יסטה מעסקת החטופים (מטרה עיקרית) ולא יישאב למיטוט חמאס (מטרה משנית). זו הסיבה מדוע הצמד חמד הזה תמיד התנגד לכל מה שיקדם את המלחמה בחמאס: התנגדו לכניסה קרקעית התנגדו לגירוש עזתים מצפון הרצועה, התנגדו לכניסה לדרום הרצועה, לרפיח, לציר ההברחות. הם התנגדו גם לכניסה ללבנון. אלה הכל יוזמות פרטיות של נתניהו שעמד מול הרצי ומול האמריקאים ומול גנץ.

כתוצאה מכך האמריקאים הורו לגנץ לפרוש במטרה להפוך את נתניהו לשברירי יותר לקחת ממנו את הלגיטימציה של 'השמאל' ולהשאיר אותו לבד בקרב בתקווה שהוא יתקפל ויבין שאין ברירה".
[הפוסט במלואו צורף כנספח 1 לכתב התביעה]

לטענת התובע הפוסט זכה לתהודה גדולה, בהתאם למפורט בכתב התביעה, הפוסט זכה ל- 1,600 שיתופים, 182 תגובות ו-216 חיבובים.

4. התובע הגיש תביעתו ביום 26.5.2026 משהנתבע לא הגיש כתב הגנה, כמו גם לא הוגשה כל בקשה מתאימה אחרת מצד הנתבע, הגיש התובע בקשה למתן פסק דין בהיעדר כתב הגנה וזאת בשים לב להוראת תקנה 130 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט-2018 [להלן: **"התקסד"א"**]. בבקשה למתן פסק דין בהיעדר כתב הגנה פירט התובע את מאמצי ההמצאה לנתבע ואף צירף תצהיר שליח הימנו ניתן ללמוד שכתב התביעה הומצא לנתבע באמצעות שליח, כאשר הנתבע קיבל ביום 31.5.2025 את כתב התביעה וחתם על אישור מסירה.

5. ביום 20.10.2025 נתן בית המשפט החלטה בבקשה למתן פסק דין בהיעדר כתב הגנה וביקש מהתובע לבצע השלמות אשר יניחו תשתית ראייתית מוצקה לכך שהנתבע אכן קיבל את כתב התביעה והוא מודע לעובדה שכנגדו תלוי ועומד כתב תביעה.

6. התובע מילא אחר החלטת בית המשפט, כתב התביעה נשלח לנתבע בדואר רשום עם אישור מסירה ובהתאם לאינדיקציה המובאת בנספח 4 לבקשה חוזרת לפסק דין בהיעדר כתב הגנה שהגיש התובע ביום 8.1.2026 [להלן: **"בקשה חוזרת"**], כתב התביעה נמסר לנתבע ביום 7.12.2025. בדואר רשום עם אישור מסירה.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אברהמים

7. עוד צירף התובע בבקשה החוזרת ובהתאם להחלטת בית המשפט להמציא את כתב התביעה גם באמצעות יישומון וטסאפ התכתבות ואטספ עם הנתבע. התכתבות זו התקיימה בימים 20-21.10.2025. מההתכתבויות עולה ללא ספק כי הנתבע מודע ויודע על כתב התביעה. כך למשל כאשר נשאל הנתבע האם ירצה לתת כתובת לאן לשלוח את כתב התביעה משיב הנתבע בזה הלשון: "קיבלתי כאן לא צריך לשלוח שוב". וביום 21.10.2025 נשלחת הודעה לנתבע שבו נכתב "למען השלמת התמונה רצ"ב מכתב שבית המשפט ביקש להביא לידיעתך. בברכה" ומצורף קובץ. הנתבע בתגובה כותב הנתבע "1. מה שיש לי להגיד אגיד בבית משפט. 2. ההוכחות שיש לי על דבריו אוכיח בבית המשפט הנכבד..." [נספח 1 לבקשה החוזרת].

8. הנה ובהתאם לבקשה החוזרת הניח התובע תשתית ראייתית מוצקה המניחה שהנתבע קיבל את כתב התביעה, ואף מודע לה. ולמרות זאת הנתבע אינו מגיש כתב הגנה ובתיק אין גם כל בקשה מתאימה אחרת.

9. מכאן להתייחסות לבקשת התובע לקבל פסק דין בהיעדר כתב הגנה. השאלה המרכזית לא האם התובע זכאי לפסק דין שכן בשים לב להתנהלות הנתבע ובשים לב לתקנה 130 לתקסד"א התובע זכאי לקבל פסק דין לטובתו. השאלה שתנחה את דיונו תהא האם הדברים עולים כדי לשון הרע כמשמעותם בחוק איסור לשון הרע, וככל שהתשובה שתתקבל תהיה חיובית, יופנה הדיון לשאלה מה צריך להיות גובה הפיצוי מקום שהתביעה מוגשת במסלול פיצוי ללא הוכחת נזק כמשמעותו בסעי' 7א לחוק איסור לשון הרע.

'הלכה' - דיון נורמטיבי

10. מציאות שכיחה ומוכרת במשפט האזרחי הינה מצב בו תובע מגיש תביעתו לבית המשפט כנגד פלוני. והנתבע אינו מתייחס לכתב התביעה ואינו מגיש כתב הגנה מטעמו. או אז שמורה הזכות לתובע לשוב ולעתור לקבלת פסק דין בהיעדר הגנה וזאת באם יוכיח שאכן כתב התביעה אכן הומצא לנתבע. תקנות סדרי הדין רגישות למצב זה ועניינה מוסדר בתקנה 130 לתקסד"א המסדירה את הדין במקרה שבו נתבע אינו מגיש כתב הגנה. וכך קובעת לנו התקנה: "נתבע שלא הגיש כתב הגנה בתוך המועד שנקבע לכך או שכתב ההגנה נמחק, רשאי בית המשפט לדרוש מהתובע הוכחה מספקת של התביעה, כולה או מקצתה, או לתת פסק דין על יסוד כתב התביעה בלבד". התבוננות בלשונה של התקנה מלמד כי היא מתייחסת למציאות שבה נתבע לא הגיש כתב הגנה במועד. במילים פשוטות בפני בית המשפט מונח כתב תביעה וחסר כתב הגנה, לא כי המועד להגשת כתב הגנה טרם חלף, אלא משום שהמועד להגשת כתב הגנה חלף והנתבע לא הגיש את הגנתו כמו גם לא הגיש כל בקשה מתאימה אחרת. במצב דברים זה בית המשפט 'רשאי' לדרוש

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אבראהים

מהתובע הוכחה מספקת של התביעה כולה או מקצתה או לתת פסק דין על יסוד כתב התביעה בלבד.

11. בטרם נמשיך נזכיר שהתביעות הכספיות אינן עשויות מקשה אחת. ואת התביעות כספיות ניתן לחלק לשלוש קטיגוריות מרכזיות. קטגוריה ראשונה מתייחסת לתביעה על סכום כסף קצוב, מכח חוזה, שטר, חוב, הלוואה. המאפיין של תביעות מעין אלו שהן פשוטות לחישוב ולפסיקה. רוצה לומר תובע שהגיש תביעה על שטר בהינתן שלנתבע אין הגנה הרי שפסק הדין יהא בשים לב לסכום הנקוב בשטר, או לסכום תשלום קבוע בחוזה שנכרת בין הצדדים. קטגוריה שנייה – מתייחסת לעניינים שתלויים באומדנה ובהערכה כמו בתביעות נזיקיות, תביעות אלו יש להוכיח באמצעות מומחים. במקרה כזה בית המשפט נעדר ידיעה שיפוטית בשאלת הנזק ולכן פסיקת בית המשפט תהא בשים לב להערכות חיצוניות. קטגוריה שלישית מוסבת לסכומים שמסורים לשיקול דעת בית משפט, כדוגמת פיצויים סטטוטוריים כדוגמת, ולא רק, פיצויים המוענקים מכח סעי' 7א לחוק איסור לשון הרע, סעי' 29א לחוק הגנת הפרטיות, תשמ"א-1981; סעי' 31א לחוק הגנת הצרכן, תשמ"א-1981; סעי' 13 לחוק עוולות מסחריות, תשנ"ט-1999; סעי' 2 לחוק לפיצוי קורבנות טרור (פיצויים לדוגמה), תשפ"ד-2024; סעי' 56 לחוק זכויות יוצרים, תשס"ח-2008; סעי' 75 לחוק העיצובים, תשע"ז-2017, סעי' 11 לחוק החוזים (תרופות בשל הפרת חוזה), תשל"א-1970.

12. שונה הוא הפיצוי הסטטוטורי מיתר התביעות הכספיות האחרות. ייחודיותו בכך שהוא משמש ככלי מרכזי מקום שמתעורר קושי להוכיח את גובה הנזק או כאשר קיים קושי לכמתם. המאפיין המרכזי של הפיצוי הסטטוטורי בכך שבית המשפט אינו מחויב לפסוק את מלוא הפיצוי ולבית המשפט מוקנה שיקול דעת לפסוק את הפיצוי שראוי להחיל בנסיבות העניין והמקרה. במילים אחרות בית המשפט אינו אך מיישם ומשמש חותמת גומי לפיצויים סטטוטוריים אלא הוא מפעיל שיקול דעת. וככזה יכול בית המשפט לפסוק פיצוי בטווח שבין 1 ₪ לבין הרף העליון של הפיצוי הסטטוטורי. ואם עסקינן בפיצוי לפי סעי' 7א לחוק איסור לשון הרע הרי שבית המשפט מוסמך לפסוק כל סכום שבין 1 ₪ [ראו בהקשר זה רע"א 10520/03 **בן גביר נ' אמנון דנקנר**, (נבו, 12.11.2006)] ועד לסכום המקסימלי הקבוע בסעי' 7א(ב) או סעי' 7א(ג) וזאת בהתאם לעדכון סכום הפיצוי בהתאם לקבוע בסעי' 7א(ה) לחוק איסור לשון הרע.

13. אם נשוב לחוק איסור לשון הרע ולאפשרות לפסיקת פיצוי סטטוטורי הרי שמילת המפתח בסעי' 7א(ב) ו-7א(ג) לחוק איסור לשון הרע הינה 'רשאי'. כך למשל קובע סעי' 7א(ב) לחוק איסור לשון הרע: "במשפט בשל עוולה אזרחית לפי חוק זה רשאי בית המשפט", מכאן שמדובר בסמכות שבשיקול דעת ולא בגדר חובה. על בחינת שיקול הדעת ראוי להפנות לדברים שכתבה כבוד השופט דפנה ברק-ארז באומרה:

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אבראהים

תקרת הפיצוי הסטטוטורי תוחמת את היקף הפיצוי במקום שבו לא ביסס התובע נזק במסלול הרגיל של פסיקת פיצויים, אולם אין הכרח שפסיקת הפיצויים תגיע באופן אוטומטי לשיעור זה. תקרת הפיצוי – כשמה כן היא, מסמלת את הרף המקסימלי של הפיצוי. אך מובן הוא כי ייעשה שימוש בסכום התקרה רק במקרים המתאימים לכך. הדברים אמורים גם בהתחשב בכך שבאופן יחסי, יסודות העוולה של לשון הרע מוגדרים באופן רחב למדי בחוק, כך שבשילוב עם מסלול המאפשר מתן פיצוי ללא הוכחת נזק – קיים חשש מיצירת תמריץ יתר להגשת תביעות (במובן של "כסף קל"). לפיכך, כאשר בית המשפט פוסק פיצויים לפי סעי' 7א לחוק, עליו להפעיל שיקול דעת בקביעת גובה הפיצוי, ולבססו על מאפייני המקרה הקונקרטי. כך למשל, ככל שמדובר ברף הגבוה של לשון הרע מבחינת חומרת ההתבטאות; ככל שהיקף הפרסום הוא רחב; וככל שפוטנציאל הפגיעה של הפרסום משמעותי – יש הצדקה לפסוק פיצויים ברף הגבוה יותר של המסלול הסטטוטורי, ולהפך. במסגרת זאת יש מקום גם לשקול, כאמור, את הקריטריון של ריבוי במות הפרסום והיקף החשיפה אליהן. [רע"א 2855/20 פלונית נ' פלוני, (נבו 6.10.2022) פסקה 32 לפסק דינה של השופטת דפנה ברק ארז].

14. מכאן שהשאלה הרלוונטית מקום שנתבע בוחר שלא להגיש כתב הגנה מטעמו ובית המשפט נדרש ליתן פסק דין לנוכח מחדלו של הנתבע בשל כך שלא הגיש כתב הגנה, מה יהא גובה הפיצוי מקום שהפיצוי מעוגן בסעי' 7א לחוק איסור לשון הרע. האם בשל היעדר כתב הגנה יש לבית המשפט לאמץ ולקבל את מלוא הפיצוי הקבוע בחוק איסור לשון הרע בהתאם לדרישת התובע או שבית המשפט צריך לשקול מהו גובה הפיצוי המתאים שיש לחייב את הנתבע מקום שלא מוגש כתב הגנה.

15. ודוק: שיקול הדעת של בית המשפט בפסיקת פיצוי סטטוטורי בכלל ולפי סעי' 7א לחוק איסור לשון הרע בפרט, אינו מוגבל לבדיקה או גובה הפיצוי שיש לפסוק רק מקום שמוגש כתב הגנה אלא שיקול הדעת בפסיקת פיצוי סטטוטורי קיים גם קיים מקום שנתבע לא הגיש כתב הגנה והתובע עתר בבקשה מתאימה למתן פסק דין בהיעדר הגנה. רוצה לומר בית המשפט אינו חותמת גומי של תובע המחייב את הנתבע במלוא סכום הפיצוי אך מהטעם שהנתבע לא הגיש כתב הגנה מטעמו, ולבית המשפט עדיין שמורה הסמכות להפעיל

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אבראהים

שיקול דעת האם יש בפרסום ובדברים כדי להצדיק את פסיקת מלוא הפיצוי הסטטוטורי הקבוע בחוק.

16. בשים לב למסקנה זו הרי שמקום ולפתחו של בית משפט מונחת תביעה שעילתה מעוגנת בחוק איסור לשון הרע הרי שדרך הכרעה תהא, על דרך הכלל, בהתאם לתרשים זרימה מובנה. ויפים בהקשר זה דבריו של השופט יצחק עמית, כתוארו אז שהתווה את המסע המשפטי והתחנות שיש לעבור בדרך להכרעה, וכך הם דבריו: "תרשים הזרימה בתביעות לשון הרע הוא כלהלן: בשלב הראשון נבחנת השאלה אם הביטוי מהווה לשון הרע על פי אחת מארבע החלופות בהגדרה שבסעיף 1 לחוק, והאם מתקיים יסוד הפרסום כמשמעותו בסעיף 2 לחוק. רק אם התשובה חיובית עוברים לשלב הבא ובוחנים אם הביטוי נהנה מאחת החסינויות המוחלטות (פרסומים מותרים) הקבועות בסעיף 13 לחוק. אם נכנס הפרסום לד' אמות אחת החסינויות – דין התביעה להידחות. אם לא כן, אנו עוברים לשלב הבא ובוחנים האם הפרסום מוגן על פי אמת המידה הקבועה בסעיף 14 לחוק על שתי רגליה – אמת בפרסום ועניין ציבורי. אם הפרסום אינו נהנה מהגנה זו, יש להמשיך ולבחון אם הפרסום מוגן בתום ליבו של המפרסם, בגדר אחת מהחלופות הקבועות בסעיף 15 לחוק במשולב עם חזקות תום הלב בסעיף 16. היה ונתברר כי הפרסום אינו נהנה מהגנת סעיף 14 או מהגנת סעיף 15, או-אז עוברים לשלב הרביעי של הסעדים". [ע"א 751/10 פלוני נ' ד"ר אילנה דיין-אורבך, פ"ד סה(3) 369 עמ' 504 (2012) וראו גם דבריו של השופט גורניס דנ"א 2121/12 פלוני נ' ד"ר אילנה דיין אורבך, פ"ד סז(1) 667 עמ' 703-704].

17. אלא שדרך הילוכנו בתביעת לשון הרע כפי שהתוותה פסיקת בית המשפט העליון כוחה יפה מקום שמדובר בתובע שמגיש כתב תביעה ומנגד נתבע מגיש כתב הגנה ומבקש להראות שהדברים חוסים תחת אחת ההגנות הקבועות בחוק איסור לשון הרע. אולם במקרה בו נתבע בוחר שלא להגיש כתב הגנה, הוא אומר "אין לי הגנה". במצב דברים זה ומשלא מוגש כתב הגנה על בית המשפט לבחון את שני השלבים הראשונים בדרך שהתווה בית המשפט העליון. השלב הראשון האם הדברים עולים כדי לשון הרע כמשמעותם בסעיף 1 לחוק איסור לשון הרע, והשלב השני האם מתקיים יסוד הפרסום. השלב השלישי של בחינת טענות ההגנה שהעלה הנתבע אינה רלוונטית מקום שהנתבע לא הגיש כתב הגנה. ובמצב דברים זה, מדלגים ישירות לשלב הרביעי - בחינת הסעד.

18. לא מן הנמנע להיזהר מקביעות חד משמעיות כאשר בית המשפט נותן פסק דין בהתאם לתקנה 130 לתקסד"א, שכן מקום שבית המשפט נותן פסק דין בהיעדר הגנה קולו של הנתבע לא נשמע וגרסה מטעם הנתבע לא מונחת בפני בית המשפט. עוד צריך לזכור שמחדלו של נתבע באי הגשת כתב הגנה יכול לנבוע מאחת משתי אפשרויות. האפשרות

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 25-05-66851 גנץ נ' אבראהים

הראשונה מושתת על העיקרון התלמודי 'שתיקה כהודאה דמיא [=דומה, מושוות]' [ראו למשל: **בבלי יבמות** פז, ע"ב; **בבלי בבא מציעא** ו, ע"א], בשים לב לעקרון זה הרי שאי הגשת כתב הגנה היא בחירה מושכלת של הנתבע שלא הגיש כתב הגנה משום שאין לו טענות הגנה, ושתיקתו עולה לנתבע כדי הודאה בכתב התביעה. אפשרות שנייה שיכול ולנתבע עומדות טענות הגנה טובות, או אפילו אין לו טענות הגנה טובות הוא יכול, כמו בחוק איסור לשון הרע, לדרוש הקלה בפסיקת פיצוי מכח סעי' 19 לחוק איסור לשון הרע, אלא שמסיבה כלשהי הנתבע אינו מגיש כתב הגנה. על פי רוב כאשר נתבע אינו מגיש כתב הגנה בהתאם לאפשרות השנייה, אבל לא רק, וניתן פסק דין בהיעדר כתב הגנה, יגיש הנתבע בקשה מכח תקנה 131 לתקסד"א ויעתור לביטול פסק הדין. בית המשפט עת מונחת בפניו בקשה לביטול פסק הדין ובשים לב לגישה הליברלית יהא רשאי לבטל את פסק הדין בין אם משיקולי צדק ובין אם בהתאם לשיקול דעת בית משפט. משכך מקום שנדרש בית משפט ליתן פסק דין בהיעדר כתב הגנה הרי שיש להיזהר מחד שלא להפוך לסנגורו של הנתבע מקום שהנתבע לא הגיש כתב הגנתו, ומאידך שלא לקבוע מסמרות ביחס לדברים, ובמקרה דנן ביחס לדברים שפרסומם עולה כדי לשון הרע, שכן ובשלב זה בפני בית המשפט מונח אך כתב תביעה על נספחיו, והדברים הנאמרים לעיתים יכולים לסבול יותר מפרשנות אחת.

19. וזה יהיה דרך הילוכנו, תחילה נעמוד על כבודם של נבחרי הציבור, נעמוד על הקשר שבין מנהיגות לביזיונות, נציע שלושה מודלים להתמודדות של מנהיג ונבחר ציבור להגיש תביעת לשון הרע, נבחן האם ייחוס המילה 'בגידה' עולה כדי לשון הרע, וכך שכן מה יהא גובה הפיצוי הסטטוטורי שיש להשית אם אכן מדובר בלשון הרע.

כבודם של נבחרי ציבור

20. כבוד האדם ושמו הטוב של נבחר ציבור אינו שונה מאשר כבודו ושמו הטוב של כל אזרח אחר במדינה. יתר על כן החוק הישראלי אינו מטיל חובה כללית לנהוג ביראת כבוד כלפי השלטון או נבחרי. יחד עם זאת ועל אף שאין חובת 'מצוות עשה' של כבוד השלטון, ניתן למצוא בחקיקה הישראלית מצוות 'לא תעשה' האוסרת על התנהגויות מסוימות כלפי השלטון כך למשל סעי' 288 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 קובע כעברה פלילית העלבת עובד ציבור.

21. ביחס לכבודם של נבחרי הציבור יש דעה בעליון [תהלים עג, יא], וכך אנו מוצאים ביחס לפגיעה בעובדי ציבור:

יש להוקיע בחומרה רבה מעשים בהם אדם לוקח את החוק לידידו,
לשם פגיעה והעלבה בעובדי ציבור במהלך מילוי תפקידם. מעשים
אלו מערערים את המוסכמות הבסיסיות ביותר של החברה

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אברהמים

הדמוקרטיה בה אנו חיים. חברה המכבדת את שלטון החוק ואת זכויותיו של הזולת לא תאפשר פגיעה והעלבה כה קשה של נציגי החוק, וכל פגיעה שכזו צריכה להיתקל בקיר ברזל של אפס סובלנות, על מנת לגדוע אלימות מסוג זה במהירות האפשרית. כאמור אל מול אלימות מילולית שכזו המכרסמת ביסודות חברתנו הדמוקרטית יש לנקוט בענישה מרתיעה. הציבור נותן את מבטחו בעובדי הציבור ונציגי החוק, "וטובת הציבור מחייבת כי יובטח להם שיוכלו למלא את תפקידם ללא מורא וללא פחד ... מתוקפנים ומאיימים. לכן הכרח להטיל ענישה של ממש, גם למען ישמעו וייראו...בתקופה המתאפיינת בגלי אלימות פיזית ומילולית כלפי עובדי ציבור, שומה להגן על השירות הציבורי ועל עובדי הציבור מפני פגיעה בלתי ראויה בכבודם ובמעמדם... על כן בתי המשפט מחויבים להכביד את ידם ולתת עונשים מרתיעים..." [רע"פ 5579/10 **דוד קריה נ' מדינת ישראל**, (נבו, 2.8.2010) ראו גם: רע"פ 2450/15 **יעל אזרזר נ' מדינת ישראל**, (נבו 15.4.2015)]

22. מלבד זו עובדי ציבור, נבחריו ונציגי הציבור אינם זוכים למעמד חוקי מיוחד שמחייב את הפרט בכבודם. ודוק: לרשותם של נבחרים ציבור עומדת האפשרות להגיש תלונה במשטרה, או להגיש תביעה אזרחית רגילה ככל אדם המבקש לעמוד על זכותו בבית המשפט. בהליך אזרחי רגיל יכול ראש ממשלה, שר, או חבר כנסת להגיש תביעה כדי להגן על זכויותיו, ובהקשר שלנו להגיש תביעת לשון הרע כנגד אדם שהוציא דיבתו של נבחר הציבור לרעה וההכרעה תינתן בהתאם לסדרי הדין ודיני הראיות החלים במשפט האזרחי.

23. ההתמודדות של נבחרים הציבור בשיח הישראלי היא מציאות מורכבת ולא קלה כלל ועיקר, שכן המציאות החברתית שבה אנו חיים מאופיינת בקיטוב ובמחלוקות כך למשל קובע הרב יובל שרלו: "החברה הדמוקרטית היא במהותה חברה החיה במחלוקת" [הרב יובל שרלו, **לשם שמים – על האתיקה של המחלוקת** (2018) עמ' XVIII]. מחלוקת זו מעוררת תחושות שונות, כעס ובוז לכל בעל עמדה שונה. והדברים באים לידי ביטוי במסעות ביזוי, שיסוי והסתה שמופנים כלפי נבחרים ציבור. וכאן עולה התהייה האמנם מעמדם של נבחרים הציבור או נושאי משרות ציבוריות שווה למעמדו של אדם פרטי. הניתן לקבל כדבר של מה בכך, האם הפגיעה בזכותם היא כמו הפגיעה באדם שאינו נושא ונותן בעול הציבור. ובזיקה למצב החוקי חסר זה ניתן להשלמה באמצעות מקורות המשפט העברי וזאת בשים לב לסעי' 1 לחוק יסודות המשפט, תש"ס-1980, בשים לב לערכיה של מדינת ישראל 'כמדינה יהודית ודמוקרטית' כפי שאלו מעוגנים בחוקי היסוד העוסקים בזכויות האדם [סעי' 1א לחוק

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אבראהים

יסוד: כבוד האדם וחירותו; סעי' 2 לחוק יסוד: חופש העיסוק], וכדי להשלים חסר זה נשוב אל ארון הספרים היהודי, אל מכמניו ואוצרותיו כדי לדלות מהם עקרונות ומושכלות יסוד.

24. במשפט העברי ניתן לזהות רגישות גדולה וכבוד שיש לחלוק למנהיגי ציבור וזאת בלא כל קשר לשאלה האם הם מנהיגים טובים או לא. האם בפועל הם מטיבים עם בני ישראל, האם הם הנהגתם ישרה, כל זה אינו רלוונטי. יהא פועלו של המנהיג אשר יהא חייבים לחלוק לו כבוד. כך למשל את הפסוק בספר בראשית שאומר אלוקים בסוף בריאת העולם "וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" דורשים חז"ל בצורה מרתקת ומבארים: "אמר ר' שמעון בן לקיש הנה טוב מאד זה מלכות שמים, והנה טוב מאד זה מלכות הארץ, וכי מלכות הארץ טובה מאד אתמהא, אלא שהוא תובעת דיקון [=דין ומשפט] של בריות" **[בראשית רבה]** (תיאודור-אלבק) פרשה ט (פרשת בראשית)). יישומה של גישה זו אנו מוצאים בספר שמות שכתוב: "וידבר ה' אל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים" **[שמות ו, יג]**, מסביר ר' שלמה יצחקי, צרפת 11 מגדולי פרשני המקרא והתלמוד והנודע בכינויו רש"י, "צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם" **[רש"י שמות ו, יג]**. עוד משמיע לנו רש"י במקום אחר "חלק כבוד למלכות" **[שמות יא, ח]**. במילים פשוטות משה מצווה על ידי האלוקים לחלוק כבוד למלך פרעה, אותו מלך שנודע באכזריותו ואשר תכלית חוקיו נועדו לפגוע בעם ישראל ולענות אותו, הכל כפי שמעיד הכתוב: "וישימו עליו שרי מיסים למען ענותו בסבלותם... ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך. וימררו את חייהם בעבודה קשה, בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בפרך" **[שמות א, יא-יד]** ובמקום אחר בספר דברים אנו קוראים "וירעו אותנו המצרים ויענונו, ויתנו עלינו עבודה קשה" **[דברים כו, ו]**. ודוק: במדרש אנו מוצאים שהכבוד אינו גורע מביקורת שיפוטית שניתן להפעיל ולנהל נגד מנהיג, כך או כך גם כאשר יש מקום להפעיל את הדין בשל מעשיו של המנהיג עדיין יש להיזהר בכבודו, וכך הוא לשון המדרש: "אמר להן הקב"ה היו נוהגין בו כבוד וחלקו כבוד למלכות, אף על פי שאני צריך לעשות בו את הדין" **[שמות רבה]** (וילנא) פרשה ז (פרשת וארא)).

25. החובה לחלוק כבוד למלכות, כפי שאנו מוצאים אצל משה ואהרן ביחס לפרעה אינה המופע היחידי במקרא ממנו ניתן ללמוד על החובה לחלוק למלכות והמדרש מונה את כל המקומות שבהם אנו מוצאים שנהגו כבוד במלכות וכך הוא לשון המדרש: "מכאן שחלק משה כבוד למלכות שלא אמר ליה אתה וכל עבדיך אף הקב"ה צוה למשה ולאהרן לחלוק לו כבוד... ויוסף חלק כבוד למלכות... יעקב חלק כבוד למלכות... אליהו חלק כבוד למלכות... חנניה מישאל ועזריה חלקו כבוד למלכות וכן דניאל" **[מדרש תנחומא]** (ורשא) פרשת בא, וכן: **מכילתא דרבי ישמעאל** בא - מסכתא דפסחא פרשה יג; **ילקוט שמעוני** שמות, פרשת וארא, רמז קעח; עוד על כבוד המלכות ראו: הרב אשר וייס, **מנחת**

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אבראהים

אשר – שמות, מהדורה שנייה (תשפ"ג), סימן יג; נחום רקובר, **גדול כבוד הבריות – כבוד האדם כערך על** (1988) 69-73; הרב יהודה זולדן, 'בחירת מנהיג ציבור ומעמדו', **תחומין**, יח 443; על העקרון לפיו התורה חסה על כבודם של מנהיגי הציבור ראו: אלישי בן יצחק, 'עיונים מטה-הלכתיים בחטאת הנשיא', **פרשת שבוע** (אביעד הכהן ומיכאל ויגודה, עורכים), גיליון מס' 403 (תשע"ב).

26. על פי חוק המקראי הסמכות המדינית מסורה הייתה למלך ולמעשה "אין המקרא מכיר משטר או צורת שלטון לבד מן המלוכה" [נאיר לורברבוים, **מלך אביון – המלוכה בספרות היהודית הקלאסית**, עמ' 13 (תשס"ח)] "שום תשים עליך מלך" (**דברים** יז, טו) מצווה המקרא. ובהקשר של כבוד המלך פוסק הרמב"ם "כבוד גדול נוהגין במלך, ומשימין לו אימה ויראה בלב כל אדם" [רמב"ם **משנה תורה**, הלכות מלכים ומלחמות, פרק ב, הלכה א]. ובגישה דומה הולך ומשמיע לנו גם ר' מנחם בן שלמה המאירי, המכונה בקיצור 'המאירי', מגדולי פרשני התלמוד, פוסק ופילוסוף. פרובאנס המאה ה-13 משמיענו: "אף על פי שהתורה משתדלת שלא להרבות הוא בגאווה אין לעם להקל בכבודו לכך אלא שנזהרין להפליג בכבודו וליתן לו אימה יתירה [המאירי, **בית הבחירה** סנהדרין כא ע"א]. כבודו של המלך הוא כה חשוב עד שקובעים חז"ל "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" [**בבלי קידושין** לב, ע"ב וכן: **בבלי סנהדרין** יט, ע"ב; **בבלי כתובות** יז, א ועוד הרבה בחז"ל].

27. בתכלית 'כבוד המלך' אינו הכוונה לפאר את המלך אלא להבטיח את מעמדו. וזאת בזיקה לעקרון "אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעוהו" [**מסכת אבות** פרק ג, משנה ב]. בניסיון להבין את פשר הכבוד שיש ליתן למלך מסבירים בעלי התוספות בפשטות "כבוד המלך הוא כבוד לכל הרבים" [**תוספות** עבודה זרה, יא, ע"א דב"ה 'עוקרן מלכים'], בגישה דומה הולך גם ר' משה ב"ר יוסף שיק, והנודע בכינויו 'מהר"ם שיק', מפרשני התלמוד ופוסק הונגריה המאה ה-19 שכותב: "שכבוד המלך אין הכבוד שלו אלא של העם שהוא מולך עליהם ומי שמזלזל בו הוא מזלזל בכל העם" [**מהר"ם שיק** סנהדרין סו ע"ב]. עוד מבהיר וכותב ר' מנחם מאירי, מגדולי פרשני התלמוד והמקרא, פוסק ופילוסוף, פרובנס המאה ה-13, שכבוד המלך נועד ולהבטיח את תקינות ושלמות החברה והציבור, וכך הוא שונה לנו: "אילו ישוו המלך והמושל לכבוד שאר העם אולי יקל מוראו עליהם ויהרסו מצב המלכות ויפרצו גדר האדנות בסור אימתו מעליהם" [**חיבור התשובה למאירי** - משיב נפש מאמר א פרק ה]. הרב משה סופר, הנודע בכינויו "החתם סופר", מגדולי הפוסקים בדורות האחרונים, הונגריה המאה ה-18 מסביר את כבוד המלך ומלמדנו שהדרישה לכבוד נכונה הן מצד השכל והן מצד החוק וכללי הנימוס, וכך הוא כותב: "מחויבים אנחנו עדת ישראל לאחוז במצווה רבה הגדולה הזאת מצות כבוד המלך... אשר היא מצוה כלליית שכליית ונימוסית לנהוג כבוד במלך אשר במשפט

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אברהמים

יעמיד ארץ, נוסף עלינו מצוה שמעית בתורתנו הקדושה...והעובר על זה הוא אצלנו כמי שלא הניח תפילין" [שו"ת חתם סופר חלק ה - השמטות סימן קצ]. עוד מוסיף הרב צבי הירש חיות, המהר"ץ חיות, רב ופוסק הלכה המאה ה-19 וכותב: "כי המלך כולל כל האומה ובו תלוי טובת המדינה, ואף בדבר אשר אינו נוגע רק לכבודות לבד, הוא גם כן הטבה כללית להעם והותר לו נמי אפילו לקחת בניו ובנותיו לצורך הנהגת מדינתו והן בדבר שנוגע לכבודו, ואם מכללתו מקושט בכל מיני כבוד והדר אזי נצמח מזה הטבה כללית ותועלת עצום" [כל ספרי מהר"ץ חיות, כרך א, תורת הנביאים, פרק שביעי]. ואילו הרב אברהם הכהן יצחק קוק, הראי"ה מוסיף שכבוד המלכים נובע מעצם הסמכות המוענקת למלכים ואשר עניינה בפעולות שנועדו להבטחת שלימות ותקינות חברתית, וכך הוא לשונו: "כבוד המלכים פועל הרבה במין האנושי להישיר הדרכים, להעמיד המוסר והצדק על מכונו הראוי לו, על כן כל אחד צריך שיקח חלק בכבוד הזה כפי מה שיוכל, ויהי גם כן משתתף עם כלל המין האנושי בדבר המעמיד אותו בתפארת אדם" [הראי"ה קוק, עין אי"ה מסכת ברכות פרק ט, פסקה רצא]

28. ויתנה התורה הרי דיברה התורה על 'כבוד מלכים' היום שהשלטון במדינת ישראל אינו שלטון מלוכני, עד כמה כוחם של הדברים יפה כיום שמנהיגי הציבור נבחרים בבחירות דמוקרטיות. על קושי זה כתב הרב אברהם יצחק הכהן קוק, הראי"ה קוק (1865-1935) "שבזמן שאין מלך, כיוון שמשפטי המלוכה הם גם כן מה שנוגע למצב הכללי של האומה, חוזרים אל הזכויות של המשפט ליד האומה בכללה. וביחוד למה שנוגע להנהגת הכלל...כל שמנהיג את האומה דן הוא במשפטי המלוכה, שהם כלל צורכי האומה הדרושים לשעתם ולמעמד העולם...דלעניין משפט המלוכה, שנוגע להנהגת הכלל, ודאי גם שופטים מוסכמים, ונשיאים כלליים, במקום מלך הם עומדים" [הראי"ה קוק, משפט כהן, עמ' שלז], והרב אליעזר יהודה וולדינברג (1915-2006), מחשובי הפוסקים, דיין בית הדין הרבני הגדול, מחבר שו"ת 'ציץ אליעזר', כותב: "מובן שאותה המגמה שיש בממשלת-מלך, ישנה גם בממשלת-שרים" [הלכות מדינה, חלק ג, שער א, פרק א, סימן ב] ובהמשך הוא מוסיף וכותב: "אליהא קל בעינינו לזלזל חלילה בקדושת ההנהגה המדינית כי בנפשינו הדבר" [הלכות מדינה, חלק ג, שער א, פרק ב, סימן ב] ומכאן לעיקרון שמוסיף הרב וולדינברג ומשמיענו: "מזמן לזמן אמנם משתנית צורת ההנהגה בהתאם לגורמים הטכניים החברתיים שצצים ועולים בחיינו המדיניים, ומבנה השלטון וחלקי הרכבה של ההנהגה נקבעים במקביל לאופי המציאות" [הלכות מדינה, חלק ג, שער א, פרק ג, סימן ד]. הרב שאול ישראל (1909-1995) דיין בית הדין הרבני הגדול, חבר מועצת הרבנות הראשית, הפוסק: "נראה לקיים המסקנה שהגענו אליה שקבלת הצבור יכולה להקנות למנהיגיהם דיני מלכות. וכל מה שמלך ישראל היה יכול לתקן לתקנת העולם גם אם הדברים נוגעים לדיני נפשות, יש גם לנבחרים שהמחוס רבים עליהם" [הרב שאול ישראל, עמ' הימיני, סימן ט – "תוקף משפט המלוכה בימינו", וראה

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אברהמים

גם הדברים שכתב הרב ישראלי בסימן ז' – "סמכות הנשיא ומוסדות מממשל נבחרים בישראל". אמנם יש המסתייגים מהחלת כבוד המלכות על כל מנהיג ציבור, וצריך עיון והתבוננות בגישה זו, כך למשל מביע הרב זולדן דעה ולפיה "ראש ממשלה, שרים, חברי כנסת וראשי שלטון אחרים, אין להחיל הלכות אלו כלפיהם. הלכות הכבוד שבין המנהיגים היא ביחס למלד בלבד ולא לשריו" [הרב יהודה זולדן, 'כבודם של הנשיא, ראש הממשלה, והרבנים', **צהר** ו', 23 (תשס"א); עוד על מעמדם וסמכותם של נבחרים בישראל במדינת ישראל ראו: הרב שאול ישראלי, 'סמכות מוסדות מממשל נבחרים בישראל, **בצומת התורה והמדינה** כרך א, (יהודה שביב, עורך) עמ' 14 (1991); הרב ישראל בארי, סמכות המלכות במדינת ישראל, **בצומת התורה והמדינה** כרך א, (יהודה שביב, עורך) עמ' 33 (1991); הרב נתן צבי פרידמן, סמכויות הממשלה במדינת ישראל, **בצומת התורה והמדינה** כרך א, (יהודה שביב, עורך) עמ' 37 (1991); הרב שאול ישראלי, תוקף משפטי המלוכה בימינו, **בצומת התורה והמדינה** כרך א, (יהודה שביב, עורך) עמ' 115 (1991); אביעד הכהן, חובותיהם וזכויותיהם של משרתי ציבור, **קובץ הציונות הדתית – מוקדש לזכרו של הרב ד"ר יוסף בורג**, (שמחה רז, עורך) 670 (2000). הרב יהודה זולדן, **מלכות יהודה וישראל** (תשס"ב) 'בחירת מנהיג ציבור ומעמדו' 31-59; 'פגיעה במנהיג', עמ' 144-177.

29. יתר על כן, אצל חלק מהפוסקים מצאנו שהשוו את מעמדם של נבחרים הציבור למעמדם של דיינים ושופטים, כך למשל אנו מוצאים בפסק של ר' ישראל איסרלן, מגדולי יהדות אשכנז במאה ה-15, והמוכנה גם בעל 'תרומת הדשן' שכותב: "וטובי הקהל כשיושבין לפקח על עסקי רבים ויחידים, במקום בית דין קיימי [=עומדים]" **[תרומת הדשן פסקים וכתבים סימן ריד]** וכך פוסק גם ר' משה איסרליש, המוכר בכינויו הרמ"א, מגדולי הפוסקים במאה ה-16 בהגהותיו לשולחן ערוך קובע: "טובי הקהל הממונים לעסוק בצרכי רבים או יחידים, הרי הן כדיינים **[רמ"א חושן משפט הלכות עדות סימן לו, סעי' כב]**. במקרא אנו מוצאים איסור מפורש "אלוהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור" **[שמות כב, כז]** חז"ל ובעקבותיהם פרשני המקרא, פירשו את המילה 'אלוהים' לדיין [ראו למשל: בבלי סנהדרין סו, ע"א; מכילתא דרבי ישמעאל, שמות פרשת משפטים; תרגום אונקלוס שמות כב, כז; **מדרש תנחומא שמות כב, כז**, רש"י, רשב"ם, אבן עזרא, ר"י בכור שור, ר' אברהם בן הרמב"ם, חזקוני, רמב"ן, רבינו בחיי, רש"י הירש שמות כב, כז] ובהתאם לגישה זו פוסק הרמב"ם "כל המקלל דיין מן הדיינים – הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר: "אלוקים לא תקלל" **[משנה תורה, הלכות סנהדרין, פרק כו, הלכה א]** ור' יוסף קארו, בספרו הקודיפיקטיבי **שולחן ערוך פוסק**: "כל המקלל דיין מן הדיינים של ארץ ישראל – עובר בלא תעשה" **[שולחן ערוך, חושן משפט סימן כז, סעי' א]**.

30. פוסקי וחכמי המשפט העברי לאורך הדורות יצקו תוכן למושג 'כבוד'. [ראו בהקשר זה רמב"ם **משנה תורה** הלכות מלכים ומלחמותיהם פרק ב הלכות א-ג] והלכות שונות נקבעו

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 25-05-66851 גנץ נ' אבראהים

נגזרו מעקרון כבוד המלך. לא כאן המקום להזכיר את כולם, ונסתפק בהזכרת הדברים שקשורים לסגנון השיח אל המלך, ובמגבלות על הדיבור. נפתח בציווי המקראי "ונשיא בעמך לא תאור" [שמות כב, כז], תחולת הפסוק אינה מוסבת רק למלך, וחכמי המשפט העברי כאשר עמדו על ביאור המצווה הרחיבו תחולתה והחילו אותה על כל בעל שררה שנושא מינוי ציבורי, כך למשל משמיע לנו **ספר החינוך**: "שכונת הכתוב להזהירנו על כל מי שהוא ראש שררה על ישראל, בין ממשלת מלכות בין ממשלת התורה" [**ספר החינוך**, מצוה עא, וראו עוד קודם לספר החינוך הרמב"ם **ספר המצוות**, מצוה לא תעשה שטז]. איסור לקלל איש ציבור מופיע פעם נוספת במקרא בספר קהלת שם אנו קוראים "גם בַּמֶּדְבָּר מֶלֶךְ אֶל תִּקְלָל" [**קהלת י, כ**]. מסביר ר' שלמה יצחקי, רש"י, מגדולי פרשני המקרא והתלמוד, חי בצרפת במאה ה-11, שהאיסור לקלל חל גם על מחשבות, במילים אחרות הציווי בקהלת מבקשת להרחיק את האדם ולאסור עליו לקלל בעל שררה במחשבה מבלי שהוא יבטא את הדברים בפה, וכך הוא לשונו: "אפילו במחשבותיך בלא דבור גם אפילו מלך אל תקלל" [**רש"י קהלת י, כ**]. בתרגומו של רב סעדיה גאון, מצרים של המאה ה-9; הוא מתרגם את הפסוק ומוסיף: אל תקלל את המלכים, וגם לא במצפונך [ראו: **רס"ג, תפסיר קהלת י, כ**]. והמדרש מוסיף עוד את תחולתו של האיסור וקובע כי האיסור אינו חל אך על מלך, אלא על כל מנהיג ובכל תקופה, וכך אנו מוצאים: "מלך שבדורך אל תקלל" [**מדרש תהלים** (שחר טוב; בובר) מזמור ז]

31. עוד מצינו ביחס לאמירת לשון הרע על נבחר ציבור קביעה מפורשת שכותב הרב יובל שרלו, מראשי רבני צהר ולשעבר ראש ישיבת 'אורות שאול' ואשר עסק רבות בענייני דיבור לשון הרע ואמת ושקר, באחת השאלות שהופנו אליו הוא נשאל האם מותר לדבר על אישי ציבור לבקר אותם, לפרסם פרטים על חייהם האישיים? וכך הוא משיב: "נקודת המוצא שגם אישי ציבור מוגנים מפני לשון הרע, בעיקר אם הוא דברי שקר, אך גם אם הוא דברי אמת, וחובת ההוכחה הפנימית מוטלת על האדם המבקש לטעון כי מדובר בלשון הרע לצורך. רק אם ניתן להבין בעליל את הצורה בפרסום עניינים פרטיים הנוגעים לחייהם – מותר לפרסם אותם. דוגמא לדבר: גירושין ונישואין על רקע אישי אינם מותרים בפרסום. אם מדובר באלימות או בחוסר נאמנות שהתגלה – מותרים, וכן הלאה" [הרב יובל שרלו, **רשות הדיבור – תשובות שניתנו באינטרנט בענייני דיבור, אמת ושקר ולשון הרע**, (2016) עמ' 149]

העוסקים בצורכי ציבור - צריכים לקבל על עצמם שהולכים לבזותם

32. המבקש לעסוק בצורכי ציבור צריך לזכור שני דברים שהעיסוק הציבורי אינה 'שררה' אלא 'עבדות' וזאת בזיקה לביטוי שטבע רבן גמליאל כאשר ביקש למנות שנית תלמידי חכמים למשרה ציבורית "שררה אני נותן לכם? עבדות אני נותן" [**בבלי הוריות י, ע"א**, ראו גם

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אברהמים

נחום רקובר, **שלטון החוק בישראל**, 83-84 (1989) תפיסה המקפלת בתוכה את המסר ששליחות ציבורית מחייבת אחריות כלפי הציבור, שררה אינה אך כבוד. העבודה הציבורית בחברה דמוקרטית, אינה מתקיימת בזירה סטרילית, בבית מרקחת אנושי, בו הכל נקי, מצוחצח ומסודר בסדר מופתי. הזירה הציבורית רוויה יצרים, מאבקים ותככים. המבקש לעסוק בצורכי ציבור צריך ליתן דעתו לביקורת שהוא יספוג. לשנאה, לבוז, וללעג שיהיו מנת חלקו, אך מהטעם שלא הכל מסכימים עם שליחותו. כך למשל מזהיר האל את הנביא יחזקאל ומורה לו "וְאָתָה בֶן-אָדָם אֶל-תִּירָא מִהֶם וּמִדְּבָרֵיהֶם אֶל-תִּירָא, כִּי סֻרְבִּים וְסִלּוּנִים אוֹתָהּ, וְאֶל-עֲקָרְבָּיִם, אָתָה יוֹשֵׁב: מִדְּבָרֵיהֶם אֶל-תִּירָא וּמִפְּנֵיהֶם אֶל-תִּתְּחַת, כִּי בֵּית מֶרֶץ הִמָּה" **[יחזקאל ב, ו]**. השליחות בעם ישראל והמנהיגות אינה דרך 'סוגה' בשושנים. בני ישראל הוא עם קשי עורף, ביקורתי שמנהיגיו חשופים לביקורת נוקבת, לגינויים ולכפיות טובה, ולמרות זאת מצווה האל את יחזקאל "מדבריהם אל תירא ומפניהם אל תפחד".

33. בצורה מרתקת עוד יותר מרחיב המדרש ומתאר לנו כיצד אלוקים מבקש להכין את משה ואהרן לקראת שליחותם, ומה הוא היחס לו הם יזכו בשל שליחותם והנהגתם את עם ישראל וכך משמיע לנו המדרש: "אמר להם הקב"ה: בְּנֵי סֻרְבָּנִים הֵם, רִגְזָנִים הֵם, טֹרְחָנִים הֵם. על מנת כן תהיו מקבלים עליכם, שיהיו מקללים אתכם, שיהיו מסקלים אתכם באבנים" **[נשמות רבה]**, פרשה ז, סימן ג, ראו עוד: **ילקוט שמעוני**, במדבר, רמז תשלו, עוד ראו: **רש"י במדבר טז**, [יט] ההנהגה כך מתאר המדרש כרוכה בביקורת חריפה, בקללות, בבזיונות, בטרחנות ואולי ובלי להגזים גם בכפיות טובה. מקור מרתק אחר אנו מוצאים שהאל מציב לנביא כתנאי את יכולתו לסבול ביזיונות מהציבור, כאשר אי הסכמה לתנאי זה תמנע את עצם המינוי, וכך מתאר לנו המדרש את פנייתו המקדימה של האל לישעיהו שיטול על עצמו את מעמסת ההנהגה: "אמר לו הקב"ה ישעיה: בני טרחנין טרבנים הם אם אתה מקבל עליך להתבזות וללקות מבני את הולך בשליחותי ואם לאו אין אתה הולך בשליחותי" **[ויקרא רבה (וילנא) פרשה י (פרשת צו)]**

34. משה מנהיגו הראשון של עם ישראל, האדם שמוביל את האומה הישראלית מעבדות לחירות. זוכה לביקורת ראשונה ונוקבת זמן קצר לאחר יציאת בני ישראל ממצרים, עוד לפני שבני ישראל הספיקו לשכוח את טעם העבדות, אותו עם שלפני רגע היה עבד למצרים. עבד לאומה ששמה לה למטרה את הרצון למרר את חיי בני ישראל כפי שמעיד המקרא: וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּפָרֹךְ. וַיִּמְרְדּוּ אֶת-חֵייהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בְּחֹמֶר וּבִלְבָּנִים, וּבְכָל-עֲבֹדָה, בַּשָּׂדֶה--אֶת, כָּל-עֲבֹדָתָם, אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בָהֶם, בְּפָרֹךְ **[שמות א, יג-יד]** ובמקום אחר אנו מוצאים "וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה" **[דברים כו, ו]**, עם שזה עתה יצא מעבדות לחירות ושהיה צריך להוקיר תודה ולמשה מסוגל בהזדמנות הראשונה לבוא ולהטיח בפני משה למה הוצאת אותנו ממצרים, וכך אנו קוראים:

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אבראהים

"וַיִּסְעוּ כָל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל... וְאִין מִים, לְשִׁתּוֹת הָעָם.
וַיִּרְבּ הָעָם, עִם-מֹשֶׁה, וַיֹּאמְרוּ, תָנוּ-לָנוּ מִים וְנִשְׁתֶּה; וַיֹּאמֶר לָהֶם, מֹשֶׁה,
מִה-תִּרְיֹבוּן עִמָּדִי, מִה-תִּנְסוּן אֶת-ה'.
וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמִּים, וַיִּלְךְ הָעָם עַל-מֹשֶׁה; וַיֹּאמֶר, לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ
מִמִּצְרָיִם, לָהֶמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנִי, בְּצִמָּא
וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר, מִה אֶעֱשֶׂה לָעָם הַזֶּה; עוֹד מֵעַתָּה, וְסָקְלֵנִי"
[שמות יז, א-ד]

עם ישראל בא בתלונות אל משה 'אין מים לשתות' והדברים אינם מסתכמים רק בתלונה אלא הם מגיעים לדרגה של 'מריבה'. ולפי הכתוב הביקורת היא חריפה ומשה חושש לחייו. במונחים של ימינו משה היה צריך לתגבר את האבטחה סביבו מהחשש לפגיעה בחייו "עוד מעט וסקלוני" אומר משה.

תלונות בני ישראל אינם מסתכמות אך בתלונות כלפי מנהיגים 'בשר ודם' שעמדו והנהיגו את העם היהודי לאורך הדורות, אלא ההיסטוריה מלמדת שעם ישראל מסוגל לבוא בתרעומת גם כלפי 'אלוקים' בעצמו, כך למשל אנו מוצאים "וידבר העם באלוקים ובמשה, למה העליתנו ממצרים למות במדבר" [במדבר כא, ה]; ובמקום אחר אנו מוצאים "ויהי העם כמתאוננים, רע באזני אלוקים" [במדבר יא, א]. לעיתים אף לאלוקים "מפרעי" תלונות עם ישראל והוא אומר זאת, כך למשל "ויאמר אלוקים אל משה: עד אנה ינאצוני העם הזה?" [במדבר יד, יא], עוד אנו מוצאים בספר ירמיה: "כה אמר ה' מה מצאו אבותיכם בי עוול כי רחקו מעלי" [ירמיהו ב, ה]. ומכאן שאם בני ישראל מסוגלים לבוא בביקורת כלפי אלוקים, אין כל סיבה שעם ישראל לא יבוא בביקורת כלפי מנהיגיו. מכאן קלה הדרך למסקנה שכותב לנו הרב אליעזר וולדינברג: "המנהיג צריך ליכנס לתפקידו מתוך מחשבה תחילה של גמירת דעת על מנת לסבול את הציבור ולישא בדומיה טרחם ומשאם כאשר ישא האומן את היונק" [הלכות מדינה, חלק ג, שער ב, פרק ג, סעי' ז]

35. אם נוסיף היבט נוסף, הרי שכל פעולה שיעשה מנהיג ציבור יהיו כאלו שיפרשו בצורה אוהדת ויהיו כאלו שיפרשו לגנאי. כך למשל אנו מוצאים אצל משה עליו אומר הכתוב: "והיה כצאת משה אל האוהל יקומו כל העם ונצבו אישר פתח אוהלו והביטו אחרי משה עד באו האוהלה" [שמות לג, ח], על הפסוק הזה אנו מוצאים בתלמוד הירושלמי: "תרין אמוראין חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח. מאן דאמר לגנאי חמון שקין חמון כרעין חמון קופד אכיל מן דיהודאי ושתי מן דיהודאי כל מדליה מן דיהודאי. ומאן דאמר לשבח מחמי צדיקיא ומזכי טוביא דזכת למיחמי יתיה [תלמוד ירושלמי המודפס בבבלי מסכת שקלים יד ע"ב (פרק ה - אלו הן הממונים)] בתרגום פשוט: חלק מהאמוראים

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אברהמים

מצאו שפסוק זה בא לבטא את שבחו של משה בעוד חלק אחר ראו בפסוק זה גנאי למשה. חלק מהעם ראה את משה ביציאתו ואמר ראו שוקיו של משה, ראו כרעיו של משה כמה עבים ומלאי בשר, מפני שאכל משל יהודים ושותה משל יהודים וכל מה שיש לו משל יהודים. מנגד את אותו פסוק דרשו לשבח שהיו רואים את משה ואומרים ראו איזה צדיק שזוכה ומזכה את האחרים. **ובמקום אחר** **אנו מוצאים**: "ששמע משה ליצני ישראל מדברים מאחריו, שנאמר... והיה כבוא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל ודבר עם משה... והביטו אחרי משה, ומה היו אומרים ר' יוחנן אמר אשרי יולדתו של זה ומה הוא רואה בו כל ימיו הקב"ה מדבר עמו כל ימיו הוא מושלם להקב"ה, זהו והביטו אחרי משה, ר' חמא אמר היו אומרים חמי קדל דבריה דעמרם וחבירו אומר לו אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהא עשיר, כששמע משה כך אמר לו משה חייכם נגמר המשכן אתן לכם חשבון, אמר להם בואו ונעשה חשבון, הוי ואלה פקודי המשכן" **[שמות רבה (וילנא) פרשה נא]**.

36. ואולי בהקשר זה צריך ורצוי להזכיר שמנהיג אינו יכול להיות מוסכם על כולם. זהו אולי הניגוד הגדול שמופיע במגילת אסתר בין שני מנהיגים. בין מנהיגותו של המן בכיר שרי המלך אחשוורוש במלכות פרס ומדי. המן ביקש שהכול יכבדו אותו, ולמרות העובדה שהכתוב מתאר לנו "וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כורעים ומשתחוים להמן, כי כן צווה לו המלך" **[אסתר ג, ב]**, גדולה מיוחדת זוכה לה המן כל עבדי המלך כורעים ומשתחוים לו חוץ מאחד "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" **[אסתר ג, ב]** את המן זה הביזיון שמרדכי אינו מכבדו מריתח, המן מתקשה לקבל אופוזיציה. מבחינתו של המן לא קיימת כל אפשרות שיהיו אנשים שאינם מוכנים לכבדו, לסור להוראותיו ולקבל את מנהיגותו ומעמדו. המצב אצל המן הופך להיות כזה שכל מעמדו אינו שווה לו בגלל שיש אחד שאינו מכבדו, ובלשונו של המן "וכל זה איננו שווה לי, בכל עת שאני רואה את מרדכי היהודי" **[אסתר ה, יג]**. דבר אינו שווה בעיני המן לא עושרו, לא משפחתו לא הכבוד שהוא מקבל מהמלך לא ההזמנה לאירוע שהמלכה עושה – כלום אינו שווה אם יש אדם אחד שאינו מכבד את המן. סופו של המן ידוע. מנגד לאחר נפילתו של המן והסתלקותו מהזירה הציבורית של מלכות פרס ומדי, עולה קרנו של מרדכי היהודי, ומרדכי היהודי מגיע למדרגת משנה למלך אחשוורוש, ועליו אומר הכתוב "ומרדכי... וגדול ליהודים, ורצוי לרוב אחיו, דורש טוב לעמו, ודובר שלום לכל זרעו" **[אסתר י, ג]**.

37. בהשוואה מרתקת לימינו כותבת השופט דפנה ברק ארז בספרה 'לקרוא משפטים בתנ"ך' "דומה שזהו חלק חשוב מן המסר הדמוקרטי של המגילה, שהוא מסר ערכי מאין כמותו. בחברה בריאה, שמכירה בערך של חופש המחשבה ובחשיבות הפלורליזם, אין להעלות על הדעת מצב שבו אדם – חשוב וחיובי ככל שיהיה – יוצב כנעלה מכל מחלוקת וביקורת. אף בימינו, כאשר המשטר הוא דמוקרטי והשלטון נבחר על פי דעת

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אבראהים

הרוב, לא ניתן לצפות שיזכה לתמיכת הכל – ויתר על כן, אף לא כדאי לשאוף לכך" [דפנה ברק ארז, לקרוא משפטים בתנ"ך – על צדק תנכ"י ומשפט ישראלי, עמ' 23 (2019)].

38. עם זאת יש לזכור ולהניח כיסוד מושכל שדמם של העוסקים בצורכי ציבור אינו הפקר, ושם, שעל פי רוב הוא גם מרכולתם, אינו צריך לשמש כאסקופה נדרסת. לא הכל מקבלים את מנהיג הציבור ואופוזיציה ומתנגדים היו ויהיו לנבחר ציבור, כמעט ולא ניתן למצוא מנהיג שזוכה להסכמה רחבה ומלאה של העם. אחד המופעים המקראיים שמבטאים הנחת מוצא זו מופיעה במגילת אסתר, בסוף המגילה כאשר מבקשים לתאר את פועלו של מרדכי היהודי שהציל את עם ישראל מגזירת של כיליון והשמדה, ואשר אלמלא הוא דינו של עם ישראל היה מיתה, גם אחרי הצלה הרואית זו נאמר עליו "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו" [אסתר י, ג]

נבחר ציבור והגשת תביעות לשון הרע

39. המציאות שמנהיג ציבור נמצא חשוף להתמודדות עם דברי לשון הרע היא אינה רנטית ובלתי נפרדת מהתפקיד, ויפים בהקשר זה דבריו של הרב פרופ' לורד יונתן זקס [1948-2020] שכתב: "כל בעל עמדת מנהיגות...נאלץ להתמודד עם לשון הרע הנאמר עליו. לפעמים עליו להסכין עם המצב הזה, שכן זהו מחירה של מנהיגות. יש אנשים שמקנאים. הם מרכלים. הם מנסים למצב את עצמם כלפי מעלה על ידי הנמכתם של אחרים. אם אתם מחזיקים בעמדת מנהיגות כלשהי, כדאי שתתרגלו לכך שמאחורי גבכם, או אפילו אל מול פניכם, יהיו אנשים שיפגינו ביקורתיות, זלזול, רשעות ולפעמים חוסר יושר. לא קל לשאת זאת. מתוך היכרותי עם מנהיגים רבים בתחומים רבים אני יכול להעיד שלא כל האנשים החשופים לאור הזרקורים יש עור עבה. רבים מהם רגישים מאוד, וביקורת מתמדת ובלתי מוצדקת עלולה להצמית אותם" [הרב יונתן זקס, שיעורים במנהיגות – קריאות חדשות בפרשת השבוע (צור ארליך, תרגום 2023) עמ' 110] [לדיון נרחב בשאלת לשון הרע במערכת ציבורית דמוקרטית ראו: הרב עזריאל אריאל, 'לשון הרע במערכת ציבורי דמוקרטית (א)', צהר ה' 37-61 והמשך המאמר: הרב עזריאל אריאל, 'לשון הרע במערכת ציבורי דמוקרטית (ב)', צהר ו' 41-59]

40. אלא שבנקודה זו עולה השאלה האם לעולם מנהיג ציבור צריך לשאת עלבוננו ולא לעמוד על כבודו. האמנם ניתן לקבוע קטיגורית שאין גבולות והכל מותר להגיד, להתריס כנגד מנהיג ציבור. האם מנהיג צריך להיות בבחינת שומע חרפתו ושותק. כדי להשיב על שאלה זו נפנה אל ספר הספרים של העם היהודי – התנ"ך. במקרא ניתן למצוא שלושה מודלים שיש בהם כדי ללמד את ההתמודדות עם לשון הרע שנאמרים על מנהיגי ציבור.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 25-05-66851 גנץ נ' אבראהים

41. המודל הראשון מתואר בספר במדבר פרק יא, המנהיג הוא משה. הרקע לאירוע מתחיל בבקשתו של משה לעזרה. במענה מצווה האל את משה לאסוף 70 זקנים כדי להאציל עליהם רוח נבואה. ואז מתאר לנו הכתוב את הדברים הבאים: "וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח, והמה בכתובים, ולא יצאו האהלה, ויתנבאו במחנה" **[במדבר יא, כו]**. הדברים מגיעים למשה, ותגובתו של יהושע: "ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני משה כלאם" **[במדבר יא, כח]** הכתוב אינו מתאר לנו מה היה תורף נבואתם ומה גרם לתגובה הקיצונית של יהושע שמציע למשה לאסור אותם. אולם חז"ל הרחיבו ויצקו תוכן לנבואתם שאמרו: "משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ" **[ראו: בבלי סנהדרין יז, ע"א, ספרי, ספרי זוטא, מדרש אגדה, ילקוט שמעוני, רש"י פרק יא]** בשים לב לפרשנות זו אלדד ומידד מבקשים להתסיס את העם, מפצים תאוריית קונספירציה שמשה לא יכנס עם בני ישראל לארץ המובטחת ומי שיכניס את עם ישראל לארץ יהיה יהושע. בעקבות הדברים, מציע יהושע לכלוא את אותם אנשים, בניסיון להסביר מדוע לעשות כן משמיע לנו ר' יצחק ערמה מגדולי פרשני המקרא בספרד המאה ה-15, בפירושו עקדת יצחק "כדי שלא תתפרסם נבואתם מפני הכבוד". ואילו הרב שמשון רפאל הירש, גרמניה של המאה ה-19, המוכר בכינויו הרש"ר הירש מסביר: "יהושע סבר שאלדד ומידד החלישו את תוקף מרותו של משה ופגעו בזכויותיו" **[רש"ר הירש במדבר, יא, כח]** במילים פשוטות יהושע ממשה שיטיל עונש על אלדד ומידד משום פגיעה במשה המנהיג וערעור מנהיגותו. תגובתו של משה היא מרתקת וזה מה שמשה משיב ליהושע "המקנא אתה לי מי יתן וכל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם" **[במדבר יא, כט]** משה בתשובתו מבקש להציג תפיסה לפיה לא כל דיבור או פגיעה במנהיג תהווה עילה לנקיטת בסנקציות או בהליך נגד אותם אנשים. בהתאם למודל זה אין כל מניעה שאנשים נוספים ישמיעו דעתם, יתנבאו, יגידו ויאמרו דברים שאולי אינם ערבים לאוזנו של המנהיג.

42. המודל השני – מתואר בספר שמואל ב פרק טז, הרקע מרד אבשלום באביו המלך דוד. במהלך המרד אנו קוראים: "ויאמר דוד לכל עבדיו אשר איתו בירושלים קומו ונברחה כי לא תהיה לנו פליטה מפני אבשלום מהרו ללכת פן ימהר והשגנו והדיח עלינו את הרעה והכה העיר לפי חרב" **[שמואל ב, טז, יד]** דוד מוצא עצמו במנוסה מהחשש שמא אבשלום יהרוג אותו ואת אנשיו. במהלך המנוסה אנו קוראים: "ובא המלך דוד, עד בחורים, והנה משם איש יוצא ממשפחת בית שאול, ושמו שמעי בן גרא, יצא יצוא ומקלל. ויסקל באבנים את דוד...וכה אמר שמעי בקללו צא צא איש דמים ואיש הבליעל. השיב עליך ה' כל דמי בית שאולם אשר מלכת תחתיו.. והנה ברעתך, כי איש דמים אתה" **[שמואל ב' טז, ה-ח]**. הקונספירציה לפיה דוד אחראי למותם של כל בית שאול אינה מפסיקה והיא גורמת לשמע' לקלל את דוד ולסקול אותו באבנים תוך כדי ניצול אחד מרגעי החולשה של דוד כאשר הוא נמצא במנוסה ומתמודד עם מרד אבשלום בנו.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אברהמים

באותו הרגע דוד דוחה את הצעת בני צרויה להרוג את שמעי על פגיעתם במלך. ואולם דוד אינו שוכח את האירוע ולקראת מותו כאשר הוא מעביר את המלכות לבנו שלמה הוא מזכיר את האירוע של שמעי ומצווה את שלמה להיפרע ממנו וזאת מהטעם "שהוא [=שמעי בן גרא] קיללני קללה נמרצת" **[מלכים א' ב, ח]**. למרות הבטחתו של דוד שהוא לא יפגע בשמעי מצוה דוד את שלמה להיפרע משמעי בן גרא וזאת לנוכח העובדה שהוא קילל את דוד 'קללה נמרצת'. מהסיפור של דוד ניתן ללמוד שכאשר מדובר בעוצמת פגיעה חריגה, מוגזמת, שאינה מידתית, אינה נכונה, וחסרת בסיס יש מקום לשוב ולהעניש.

43. המודל השלישי – מתואר אף הוא בספר במדבר פרק יב. הרקע מרים אחות משה מוציאה לשון הרע ומדברת עם אהרן בגנות אחיהם משה. וכך מתאר לנו הכתוב: "ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח. כי אשה כושית לקח. ויאמרו הרק אך במשפה דבר ה' הלא גם בנו דיבר, וישמע אלוקים" **[במדבר יב, א-ב]** במקרה זה אלוקים מתערב ומעניש את מרים וזו מצורעת: "והענן סר מעל האוהל והנה מרים מצודעת כשלג" **[במדבר יב, י]**. מהסיפור עולה שבמקרים מסוימים יש מקום שהריבון ואנשי החוק יטפלו באותם דברים וימנעו את האפשרות ששם של נבחרי הציבור יוכפש, אם נבקש לתרגם אירוע זה הרי שיש מקום שהדברים מצדיקים הגשת כתב אישום, כאשר נבחר הציבור אינו מנהל את ההליך, והחברה הישראלית באמצעות הפרקליטות מגבשת כתב אישום. עוד בהקשר זה ניתן להוסיף את תגובתו של משה לאירוע, שכן ולנוכח נגע הצרעת שפושה במרים משה אינו מצדיק את העונש אלא נושא תפילה על אחותו שנענשה על שאמרה לשון הרע עליו עצמו ומבקש בעבורה 'חנינה' "ויצעק משה אל אלוקים לאמור: אל נא רפא נא לה" **[במדבר יב, יג]**. מקרה זה מבקש להמחיש שגם אם יש מקום לענישה, הרי שזו צריכה להיות מידתית ובאופן שלא תחרוג מאקט סמלי באמצעותו ניתן יהיה להעביר מסר לציבור למען יראו וייראו, יותר מאשר לנקום או להבטיח רווח אישי.

44. מה ההבדל בין שלושת המקרים? שני המודלים הראשונים עוסקים ביחס שמנהיגים צריכים לתת דעתם עליהם כאשר פוגעים בכבודם. במודל הראשון אנו מוצאים שיכול ונזהה פגיעה במנהיג – כאשר הפגיעה יכולה ללבוש צורות שונות כגון מרידה במנהיגות, ערעור מעמדו והסמכות הלגיטימית של המנהיג – והתגובה תהיה הבלגה, וזאת משום שאין מקום להתייחס לכל אירוע ולהדהדו מעבר לאירוע עצמו. המודל השני מבקש ללמד שאכן יש מקרים קיצוניים חריפים שלא ניתן להבליג עליהם, כאשר הפגיעה חורגת מגבולות השיח הלגיטימי, כאשר מדובר באירועים קיצוניים, בשקר במפגיע, כאשר עולה קריאה לפגיעה במנהיג או כאשר הדברים מעודדים פגיעה במנהיג במקרה כזה יש מקום להיפרע מהפוגעים. המודל השלישי לשון הרע שהזכרנו במקרה של מרים שאמרה לשון הרע על משה יש בה להעביר מסר למנהיג שגם אם המנהיג ימחל על כבודו יכול ועונשו של הפוגע יבוא ממקום אחר העונש יהיה באמצעות הליך פלילי. עוד נוסיף לתפיסה זו את הבקשה והתפילה הנאמרת בשבתות ובחגים ואשר באמצעותה מברך הקהל את העוסקים בצורכי

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אבראהים

ציבור באמונה, בברכה זו אנו מזכירים ומבקשים "כל מי שעוסקים בצורכי ציבור באמונה הקדוש ברוך ישלם שכרם, ויסיר מהם כל מחלה, וירפא לכל גופם, ויסלח לכל עוונם, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם" [תפילת שחרית לשבת, מי שברך לקהל, נוסח ספרד]. למעשה המודל השלישי מבקש להצביע על האפשרות שיש מקום לשקול התערבות של המדינה למיגור תופעות מעין אלו, תפיסה זו מבקשת למקד את תשומת הלב של מנהיג הציבור, ואשר מבקשת ליטול על עצמה את הדאגה לשמו הטוב של המנהיג כדי שהמנהיג יוכל להישאר מרוכז בעשייה הציבורית למען הכלל, את השכר ואת הדברים שמפריעים למנהיג ישלם הריבון – האל, או רשויות המדינה.

45. אם ניקח את הדברים לימינו אנו מנהיג ציבור צריך לשאול עצמו האם באמת כל אחד שמבקש לפגוע במעמדו, בכבודו ראוי להשחית עליו זמן להתייחס לדברים ולנהל הליכים משפטיים. מנהיג ציבור נמדד ביכולתו לשאת בעול הציבור לסבול את הביקורת ולגלות סובלנות רבה כלפי אנשים המטיחים בו עלבונות. כשיקול מנחה צריך מנהיג ציבור לזכור ש"מנהיגים הם מוליכים. אין פירוש הדבר ששום דבר אינו מוליך אותם. אבל מה שמוליך אותם שונה ממה שמוליך את רוב האנשים. המנהיגים אינם פועלים מתוך קונפורמיות. הם אינם עושים מה שאחרים עושים רק מפני שאחרים עושים כך. הם הולכים אחרי קול פנימי, הם נענים לקריאה. הם רואים לא את מה שישנו, אלא את מה שעשוי להיות. הם חושבים מחוץ לקופסה. הם צועדים לשיר לכת אחר" [הרב יונתן זקס, **שיעורים במנהיגות – קריאות חדשות בפרשת השבוע** (צור ארליך, תרגום 2023) עמ' 11].

האם הדברים עולים כדי לשון הרע

46. האם כל לשון הרע או כל אמירה שעולה כדי איסור לשון הרע כמשמעותה בסעי' 1 לחוק איסור לשון הרע מצמיחה עילת תביעה - דומה שהתשובה היא לא. ובהקשר זה "יש דעה בעליון" [תהלים עג, יא] "כשם שלא כל קריאת גנאי ברחובה של עיר מקימה עילת תביעה, כך אף לא כל פרסום מגנה ומגונה באינטרנט מהווה עילה. רבות מן התגובות באינטרנט הן דברי הבל ברמה ירודה. שכל בר דעת מבין כי אין לייחס להן כל משקל וערכן העולתי הוא בהתאם" [רע"א 4447/07 מור נ' ברק אי.טי.סי [1995] החברה לשירותי בזק בינלאומיים בע"מ פ"ד סג(3) 664], במילים אחרות מורה לנו בית המשפט העליון שיכול וימצאו מצבים שעל אף העובדה שהדברים צורמים לאוזן, כמו מילים שיש בהן כדי לחסות תחת הקטגוריה של מילות גנאי ואשר מוטחות ומופנות לאדם ולמרות זאת הן לא בהכרח יצמיחו עוולה שתניב פיצוי בגין אותם הדברים.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 25-05-66851 גנץ נ' אבראהים

47. המבחן ללשון הרע כפי שנקבע בפסיקה הוא מבחן אובייקטיבי. ההתבטאות או האמירה תפורש בהתאם למובן הטבעי והרגיל של המלים בהקשרן הספציפי, לפי הבנתו של האדם הסביר (ראו למשל: ע"א 723/74 הוצאת עיתון הארץ בע"מ ואח' נ' חברת החשמל שראל בע"מ, פ"ד לא(2) 281, עמ' 300 [1977]; ע"א 740/86 תומרקין נ' העצני, פ"ד מג(2) 333, עמ' 337 [1989]; ע"א 11104/00 אפל נ' חסון ואח', פ"ד נו(2) 607, עמ' 617 [2002]). עוד נוסף ונזכיר שמקום שביטוי סובל פרשנות כפולה, או כאשר בית המשפט עומד בפני צומת פרשנית לפיה ניתן לפרש ביטוי באופן שהדברים עולים כדי לשון הרע, ופרשנות לפיה הדברים אינם עולים כדי לשון הרע הרי שעל בית המשפט "להעדיף את הפרשנות שלפיה הביטוי איננו לשון הרע" [ע"א 4534/02 רשת שוקן בע"מ נ' הרציקוביץ', פ"ד נח(3) 558 עמ' 570] עוד נקבע כי "ההלכה היא כי אין צורך בהבאת ראיות בדבר המשמעות שקורא מסויים או סוג של קוראים זה או אחר ייחס לפרסום הנדון, אלא בית המשפט יקבע ממצא בשאלה האם אכן מהווים הדברים לשון הרע אם לאו". [ע"א 334/89 רבקה מיכאלי נ' הלה אלמוג, פ"ד מו(5) 555 (1992)].

48. בשים לב לעובדה שפסק הדין ניתן מבלי שהנתבע הגיש כתב הגנה, דומה כי ראוי לבחון את הדברים בהתאם לקריאתם. ובהקשר דנן אבקש למקד את הדיון ולבחון את האמירה 'בגידה' שהטיח הנתבע וכתב על התובע.

49. לעולם המילה 'בגידה' אינה מתקשרת לאירוע חיובי, במקרא השורש בגידה מבקש לבטא הפרת אמונים במקרא הבוגד הוא הניגוד של מי שהולך בדרך ישרה, כך למשל אנו קוראים בספר משלי "ותחת ישרים בוגד" [משלי כא, יח]. הנביא הושע קובע שבגידה מושתתת על רקע של הפרת הסכם, "עברו ברית שם בגדו ביי" [הושע ו, ז]. עוד ניתן למצוא ולזהות את הבוגדים עם אנשים שמבקשים לחמוד את מה שלא להם "ונפש הבוגדים חמס" [משלי יג, ב] קשה לעמוד אל מול בוגדים באדישות ולעיתים הרצון הוא להיכנס ולבוא עימם בעימות חזיתי כמו שמוצאים אנו בספר תהילים "ראיתי בוגדים ואתקוטטה" [תהלים קיט, קנח], עוד אנו מוצאים את הקריאה בספר תהילים לבל תינתן חנינה לבוגדים "אל תחון כל בוגדי און" [תהלים נט, ו], ומכאן לאזהרתו של הנביא מלאכי "ונשמרתם ברוחכם ולא תבגודו" [מלאכי ב, ז6].

50. חומרתה של הבגידה אינה נחלת המקרא בלבד, והדברים באים לידי ביטוי גם בספרות הכללית. כך למשל ניתן להזכיר את 'הקומדיה האלוקית' של דנטה אליגיירי, משורר, פילוסוף ותיאולוג מדינאי שחי באיטליה של המאה ה-14. בסיפור העלילה מתאר לנו דנטה את מסעו מהגיהנום אל גן עדן. היצירה שנחשבת לאחת מיצירות המופת של הספרות האיטלקית, מחולקת לשלושה חלקים "תופת" – המתארת את גורלם של הרשעים בגיהנום, "כור המצרף", ו"גן עדן". ולמה הזכרנו את דנטה ואת הקומדיה האלוקית, כדי להזכיר את 'התופת'. הגיהנום אצל דנטה בנוי בצורת חרוט המורכב מתשעה מעגלים, ככל

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 25-05-66851 גנץ נ' אברהמים

שיורדים לעומק המעגלים, החטאים חמורים יותר, והעינויים קשים יותר. במעגל התשיעי שהוא התחתית (אנטורה) מצויים הבוגדים, הם נמצאים בנקודה הרחוקה ביותר מאלוקים וקרובים לשטן. בתוך הקטגוריה של הבוגדים מתייחס דנטה לבוגדים במולדתם, שם הם קפואים לנצח בתוך אגם הקרח קוציטוס. דנטה מבקש לתאר את מעשה הבוגדים במדינתם ככאלו שמבקשים לפרק ולעקור את האמון החברתי הבסיסי ביותר ומשם כך הוא דוחק אותם לתחתית הגיהנום למקום המרוחק ביותר מאלוקים [הקומדיה האלוקית, שירים שלוש ושתיים ושלושים ושלוש].

51. המושג בגידה נמצא בהקשרים רבים, המכנה המשותף לכולם הוא שמדובר בהפרת ברית שנקשרה בין שני אנשים או יותר. בגידה יכולה להיות בין שני אנשים שניהלו מערכת עיסקית, הבגידה יכולה להתקיים במערכת יחסים בין בני זוג, והבגידה מצויה ביחס לאדם שבוגד במולדתו.

52. לאחר מסע במקורות המשפט העברי ובקומדיה האלוקית נשוב לפסק דין בעל קווי דמיון לנידון בעניינו כאן ואשר מבקש לתאר את התפיסה הבסיסית התובעת מהפרטים בחברה את הנאמנות למדינה וכך שנה לנו השופט אליהו מצא: "בהיותו אזרח של מדינה הנתונה במלחמה חב אדם חובת נאמנות, חוקית ומוסרית, למדינתו ולצבאה. אך, מעבר לקיומה של חובה ברורה ומוגדרת זאת, אינני נכון להניח קיום כלל (שיסודו בטבע האדם, בהיגיון, או בניסיון ההיסטורי), כי, בכל הנסיבות, סיועו של בן עם אחד למלחמתו של עם אחר, בעת מלחמה בין שני העמים, צפוי לעורר יחס של גנאי אף מצד בני עמו של המסייע; לא כל שכן שאין, לדעתי, יסוד להניח, שגם בני העם המסתייע עתידים (לפחות בסתר לבם) לבוז למעשה כזה" [ע"א 809/89 לוטפי משעור נ' אמיל חביבי פ"ד מז(1) 1].

53. מכאן שלא כל "הבגידות" שוות. החמורה מכולם היא הבגידה במדינה, ובחברה. עבירת הבגידה היא עתיקת יומין אסורה ומעוגנת במדינות רבות בעולם [על התפתחותן של העבירות נגד הריבון ראו: גבריאלי הלוי, **תורת דיני העונשין**, כרך ד, עמ' 157-167 (2010)]. בחוק הפלילי מעוגנת הבגידה בסימן ב, פרק ז לחוק העונשין, תשל"ז-1977. חומרתה של עבירת הבגידה בחוק הישראלי היא כה גדולה כך שניתן לגזור על המורשע בעבירת בגידה במדינה עונש מוות [סעי' 97-99 לחוק העונשין, תשל"ז-1977].

54. משבגידה מוכרת גם כעבירה פלילית, ושנתבע פרסם נגד תובע דברים המייחסים לו 'בגידה' עולה השאלה מה משמעות ייחוס חשד לביצוע עבירה בהקשר של איסור לשון הרע, בהקשר זה קובע המלומד אורי שנהר: "פרסום המייחס לאדם ביצוע של עבירה פלילית יהיה כמעט תתמיד לשון הרע. עם זאת למי שייחס ביצוע עבירה לאדם אחר עשויה לעמוד הגנת סעי' 14 אם יצליח להוכיח כי אותו אדם אכן ביצע את מעשה העבירה

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 25-05-66851 גנץ נ' אברהמים

שיוחס לו ובפרטום היה עניין ציבורי" [אורי שנהר, **דיני לשון הרע**, מהדורה שנייה, עמ' 435-434, ראו: ע"א 670/79 **מזרחי נ' הוצאת עיתון הארץ בע"מ** פ"ד מא(2) 169; ע"א 788/79 **אברהם ריימר נ' עיזבון המנוח ברקו רייבר**, פ"ד לו(1) 141]. עוד מצינו כי בית המשפט המחוזי בתל אביב הכיר בייחוס עבירת בגידה כלשון הרע [ת"פ 247/49 **היועץ המשפטי לממשלה נ' ד"ר מרדכי בילצקי ואח'**, פס"מ ז, 231, 236].

55. בנסיבות דנן אי אפשר שלא לקבוע שהייחוס של 'בגידה' לאיש ציבור שזקוק לאמון הציבור יש בו כדי להוות לשון הרע, שכן המייחס אמירה של 'בגידה' לאדם מבקש בפשטות לעורר את הרגשות השליליים של השומע.

מהו הפיצוי שיש להשית במקרה דנן

56. הנה כי כן, יש קושי לקבל הטחת הביטוי 'בגידה' כלפי מנהיג ציבור. המושג בגידה בקרב האדם הסביר נתפסת כלא ראויה, ככזו שיש להוקיע אותה. העושה שימוש באמירה זו, המנמק קביעתו והמבקש לשכנע את הנמענים שהתואר 'בוגד' אינו נאמר על דרך ההפרזה וההקצנה צריך לקחת בחשבון שדבריו יהוו לשון הרע. ויהיה בהם כדי לחייב בפיצוי.

57. התובע בתביעתו ביקש להשית על הנתבע את כפל הכנס הקבוע בסעי' 7א(ג) לחוק איסור לשון הרע. משפסק הדין ניתן בהיעדר כתב הגנה, משהתובע לא הוכיח שקיימת 'כוונה' ושהדברים שפורסמו נכתוב מתוך כונה לפגוע. ובנסיבות אלו לא מצאתי לקבוע כי הדברים שנאמרו של ידי הנתבע חוסים תחת סעי' 7א(ג) לחוק איסור לשון הרע. ומשכך נותרנו עם אמירה שהפיצוי הסטטוטורי שיש להשית יהא בהתאם לפיצוי הקבוע בסעי' 7א(ב) וסעי' 7א(ה) לחוק איסור לשון הרע.

58. לא מן הנמנע שבשל חומרת הדברים, בנסיבות מסוימות, כמו במקרה דנן, שהנתבע בוחר שלא להגיש כתב הגנה הרי שניתן יהא להשית את מלוא הפיצוי הסטטוטורי, ואלם במקרה דנן, בהיעדר כתב הגנה ובשים לב לסעי' 19 לחוק איסור לשון הרע, ותוך שבית המשפט משקלל את הוראות פרק א' לתקסד"א, הנני קובע כי על הנתבע לפצות את התובע בפיצוי של 40,000 ₪.

59. ודוק: אין מדובר בתג מחיר שיש לגזור אותו מכאן ואילך לכל מקרה ומקרה בו מוטחת המילה 'בגידה', שכן יכול ויהיו נסיבות שבגין השימוש במילה "בוגד" יצדיקו פסיקת פיצוי גבוה יותר, ויהיו מצבים שהפסיקה תהיה נמוכה יותר. לעולם ההכרעה תהא בשים לב לנימוקי ההגנה, להקשר הדברים, לגודל השופר של אומרם. ככל שהאומר הינה דמות בעלת כוח והשפעה ציבורית גדולה הרי שלמילותיו יהיו הרבה יותר משמעות מאשר אדם ששופרו קטן ודבריו אינם בעלי כח השפעה משמעותי.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66851-05-25 גנץ נ' אבראהים

60. תם ולא נשלם, ויותר ממה שנכתב ניתן היה לכתוב עוד, ואולם נניח לעת הזאת לדברים ולא נרחיבם, ולו כדי להותיר לנתבע, מקום אם יעתור ויבקש את ביטול פסק הדין, בהתאם לתקנה 131 לתקנות סדר הדין האזרחי ובית המשפט ימצא שאכן מוצדק לבטל את פסק הדין וליתן לנתבע את יומו. משכך צריך הנתבע לזכור, ובית המשפט שידון בתביעה אם יבוטל פסק הדין בעטייה של החלטה לביטול פסק דין שניתן במעמד צד אחד, שסכום הפיצוי יכול ויהא גבוה משמעותית.

61. עוד אוסיף בשולי הדברים ואזכיר את אחד הדמויות המופלאות שחיו בירושלים, הרב אריה לוי (1885-1969) המוכר בכינויו 'אבי האסירים' בהקדמה לספר שכתב שמחה רז, **צדיק יסוד עולם – מסכת חיייו של ר' אריה לוי**, הנשיא השישי של מדינת ישראל, חיים הרצוג על הרב לוי את הדברים הבאים: "נתגלמו באיש הצדיק הזה תכונות מיוחדות של תום וטוהר, של אהבת ישראל ואהבת אדם ללא מצרים וללא חשבון, של אמונה וחוס של לב טוב, וכל אלה קרנו ממנו, מדמותו, מעיניו ממבטו, ממבע פניו. ודבריו שיצאו מן הלב נכנסו תמיד אל הלב, כי דברי אמת ואמונה היו ולא מליצות ריקות. דברי נחמה וסעד, דברי מרפא ותקווה, דברי אהבה וכיבושין" [עמ' 19]. ולמה נזכרתי ברב אריה לוי, משום מעשה שהיה וכך היה: "באחד מימי החורף, כשהילך בסמטאותיה של ירושלים המרוצפות באבנים חלקלקות מעד ונפל לתוך הבוץ. הלך לידו אדם אחד – נראה מן הקנאים – ניגש אליו ואמר לו: "כך נאה וכך יאה לך. כזהו סופם של המהלכים אחר הרב קוק! ונפול תיפול..." קם ר' אריה, ניער עצמו מן הבוץ שדבק בו, ניגש לאותו אדם ואמר לו: "רבי יהודי, רואה אנכי שנרגז אתה, שמא יש לך תרעומת עלי, אולי נפגעת אי-פעם על ידי? אם כן אנא סלח לי... נדהם אותו איש והלך לדרכו נכלם" [שמחה רז, **איש צדיק היה – מסכת חיייו של רבי אריה לוי**, (1996) עמ' 65]. אם מוסר השכל עלינו לקחת מהתנהלותו של רב אריה לוי הינה פשוטה כאשר מוטחות השמצות, ביזיון, ולגלוג על המנהיג לפשפש במעשיו הכיצד אירע הדבר, ומה עליו לעשות כדי לשפר את עצמו ואת מעשיו שלו ולא את האחר שפגע בו, שכן אלמלא עשייתו הציבורית שכנראה לא משביעה רצון לא היה האחר מבקש לפגוע בכבודו של המנהיג.

62. בימים אלו צריכים אנו יותר מכל לשוב אל אחת התפילות שתיקנו אנשי כנסת הגדולה, אותו מוסד רוחני מכונן, בו היו חברים 120 חכמים, מנהיגים ונביאים, ואשר פעלו בין השנים 526 לפנה"ס-332 לפנה"ס, כוונתי לתפילה הנאמרת בתפילת הספרדים בסליחות הנאמרות בימים נוראים והפותחת במילים "אלוהינו שבשמים, שמע קולנו וקבל תפילתנו ברצון" התפילה מסודרת במבנה של אקרוסטיכון אלפביתי, בסופה של התפילה אנו מבקשים:

"אלוהינו שבשמים שית [=שים] שלום בנינו;

...

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 25-05-66851 גנץ נ' אבראהים

אלוהינו שבשמים, תן שלום בארץ;

...
תן שלום במלכותך

בימים אלו בהם מסביב הכל יהום הסער ראוי לנו יותר מכל להשתדל ולא רק להתפלל
"לשלום בארץ" "ולשלום במלכותך".

סוף דבר הכל נשמע [קהלת יב, יג]

63. הנני מחייב את הנתבע לשאת ולשלם לתובע פיצוי בסך של 40,000 ₪.

64. שכר טרחת עורך דין בסך של 5,000 ₪.

65. הנתבע רשאי לעתור בבקשה מתאימה לביטול פסק הדין שניתן בהיעדר כתב הגנה ובמעמד
צד אחד בהתאם לתקנה 131 לתקנות סדר הדין האזרחי וזאת בתוך 30 יום מיום שהומצא
לנתבע פסק הדין.

66. יגיש הנתבע בקשה לביטול פסק דין זה בהתאם לתקנות סדר הדין האזרחי, המזכירות
באדיבותה כי רבה תעביר הבקשה אלי לצורך מתן החלטה.

67. המזכירות תמציא עותק מפסק הדין לצדדים.

68. במקביל ימציא גם התובע בדואר רשום עם אישור מסירה עותק מפסק הדין לנתבע, כמו כן
יוסיף וישלח התובע עותק מפסק הדין לכתובת הדוא"ל של הנתבע, עוד יוסיף התובע וישלח
את פסק הדין גם ליישומון ואטסאפ אליו שלח התובע את כתב התביעה ואשר לו הנתבע
ענה לתובע. את הכל ישלח התובע עד ולא יאוחר מיום 10.10.2026.

ניתנה היום, ב'יג תשרי תשפ"ז, ב-24 ספטמבר 2026, בהעדר הצדדים.

אלישי בן יצחק, שופט